

Heyi nganea ndi ya malugana na mudivhi wa zwa
vhutsila wa Afrika Tshipembe a divheaho shangoni
lothe.

Arali ni tshi toda u divha nga vhutsila, ni fanela u
guda nga ha Mmakgabo Helen Sebidi.

Nganea yawe i thoma musi a tshi bebwa nga 1943
ngei Marapyane, Mpumalanga.

Musi Mmakgabo a tshi khou aluwa, makhulu wawe vho mu gudisa mishumo minzhi ya vhutsila ha zwa sialala.

Mmakgabo o guda u ola zwifanyiso nga u shula maguvha, na u shula fhasi nga vhutoko ha kholomo. O guda u vhumba nga vumba na u lunzhedza malungu.

Makhulu wawe Vho-Metato vho ita na u gudisa Mmakgabo u luka nga wulu, u runga na u khavhisa.

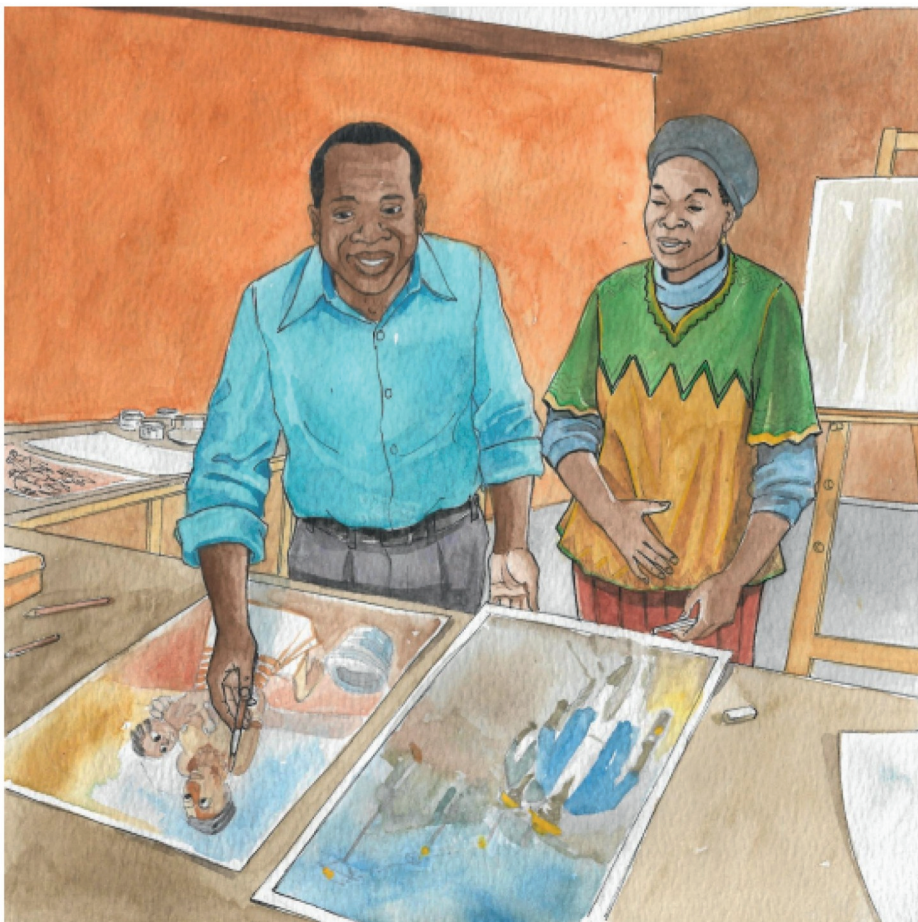
Mmakgabo o bebelwa mutani wa vhashai, a kombetshedzea u wana mushumo e na minwaha ya 16. O pfulutshela Johannesburg, a thoma u shuma sa mushumi wa nguni.

Liñwe guvha, Mmakgabo o takalela tshifanyiso tshe tsha olwa nga mutholi wawe. Mutholi wawe o mu rengela pennde dza mapfura dze a dzi shumisa lwa u tou thoma.

O bvela phanda a tshi pennda e eṭhe.

Mutholi wawe o mangadzwa nga vhukoni hawe nahone a mu tuṭuwedza uri a ye tshikoloni tsha vhutsila.

Mmakgabo o zwi ̧hogomela uri u fanela u ya tshikoloni tsho teaho tsha zwa vhutsila.

O ̧inwalisa tshikoloni tsha zwa vhutsila tsha *White Studio*, ngei Sophiatown.

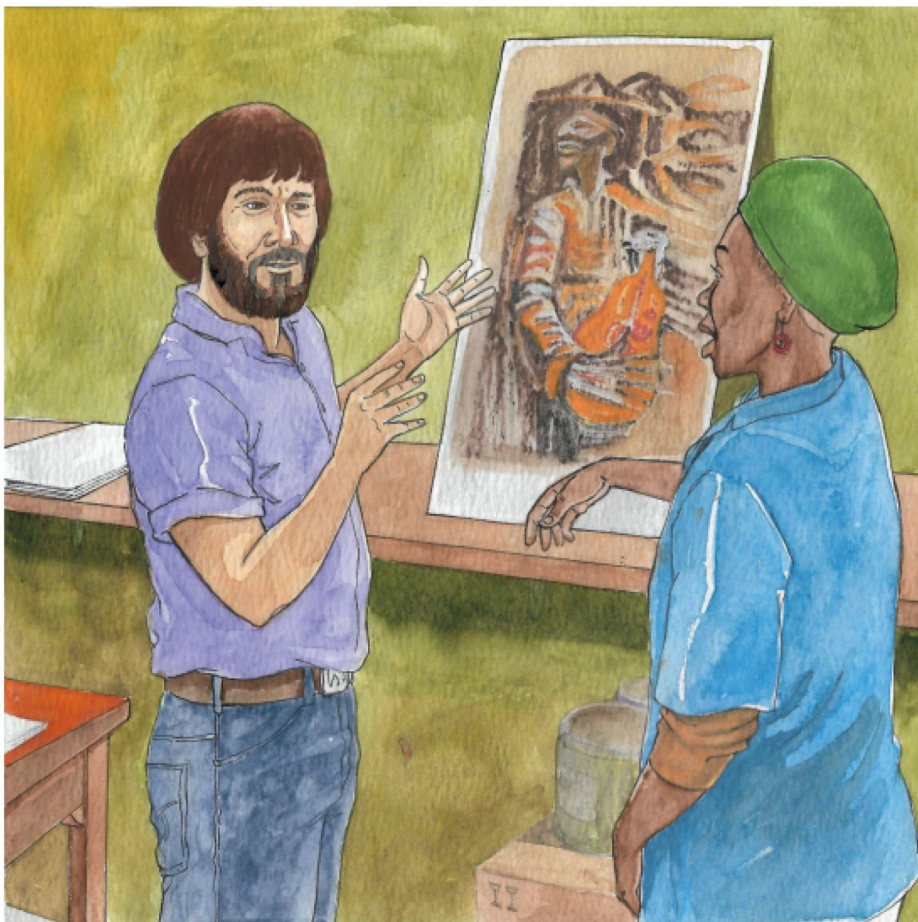
Mudededzi wawe Vho-Keonakeefe Mohl, vho vha vhe kha zwa vhutsila. Vho dededza Mmakgabo na u mu thusa.

Mmakgabo o vha a tshi funa u ola zwifanyiso zwa ngei Marapyane, he a alutshela hone.

O ola vhafumakadzi musi vha tshi khou bva ngomani kana musi vha tshi khou lima masimuni.

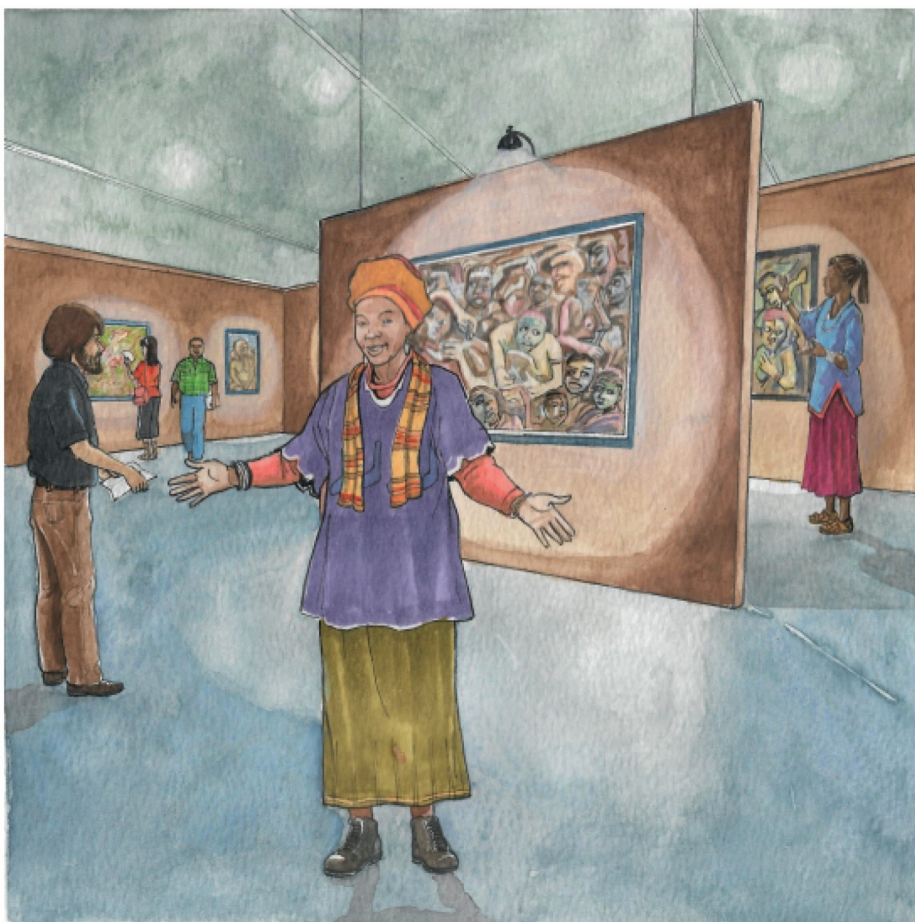
O vha a tshi ola zwifanyiso zwa vhutshilo ho doweledho, nga ndila yo tou raloho.

Mmakgabo o tlangana na Bill Ainslie ane a ita zwa vhutsila, we a mu tshweda uri a ite zwa vhutsila ha *abstract*.

Wonoyu mufuda wo vha wo fhambana na ndila ye a vha tshi ola vhutshilo ha mudanani wa hawe.

Mmakgabo o shuma vhukuma na u digudisa u ola na u pennda nga yeneyi ndila.

Mmakgabo o gudisa vhana zwa vhutsila ngei Katlehong Arts Centre.

O gudisa vathu vhanzhi, ngeno a tshi khou bvela phanda na u khwinisa vhukoni hawe ha u shumisa pennde na dziñwe matheriala.

O vha a tshi tana zwifanyiso zwawe na vhañwe vhaoli nahone a zwi rengisa.

Zwifanyiso zwa Mmakgabo zwi sumbedza nğila ine
vhutshilo ha konḡa ngayo maḡokishini a Afrika Tshipembe
na mahayani.

Zwi sumbedza mafhungo a matshilisano na a politiki. Nga
tshifhinga tsha tshiḡalula, zwifanyiso zwawe zwo sumbedza
u shengela ha Vharema.

Tshiḡwe tsha zwifanyiso zwawe zwa bvumo tshi vhidzwa
Tears of Africa (1988).

Nga 1986, Mmakgabo o țana zwithu zwawe zwa vhutsila e ețhe.

O vha mufumakadzi wa Murema wa u tou thoma wa u țana zwithu zwawe zwa vhutsila e ețhe.

Łenełi țano ło bvelelaho ło vha łi na tshitaela tshi vhidzwaho u tea ha *abstract*. Mmakgabo o thoma u ġivhelwa tshenetshi tshitaela.

Mmakgabo o newa *Fulbright Scholarship* uri a gude ngei Amerika.

Basari yo mu thusa uri a livhise muhumbulo wawe kha u ita zwa vhutsila na u bvedza mushumo wawe.

Zwifanyiso zwa Mmakgabo zwo țaniwa ngei Yuropa, England, na Amerika.

Zwifanyiso zwo penndwaho na u olwa nga Mmakgabo, zwi wanala muziamu minzhi na kha dzigalari u mona na shango.

Zwa vhutsila zwo ita uri a ţhonifiwe, na u vha na ţhu̧huwedzo.

Nga nţhani ha ndila ye a shela ngayo mulenzhe kha zwa vhutsila na mishumo ya zwaņa fhano Afrika Tshipembe, Mmakgabo o lambedzwa nga tshiphuga tsha *Presidential Order of Ikhamanga* nga 2004.

Mmakgabo o zwi sumbeza uri ni nga vha zwine na toḡa u vha zwone.

Nahone u thetshelesa makhulu wawe zwo mu thusa uri a bvelele.

Mmakgabo o ri, "Makhulu wanga vhe vha lalama u swika vhe na miṁwaha ya 115, vho ngudisa zwoṱhe zwine nda zwi ḡivha."

—Mbudziso

1. Makhulu wa Mmakgabo vho mu gudisa mini?
2. Mmakgabo o thoma hani u pennda?
3. Ni humbula uri ndi mini zwe zwa ita uri a bvelele kha zwa vhutsila?
4. Ni funa mini nga Vho-Mme Sebidi?
5. Olani kana ni penned tshifanyiso tsha tshithu kana muthu wa ndeme kha inwi.
6. Naa ni a tenda uri 'ni nga vha tshiñwe na tshiñwe tshine na ṱoḽa u vha tshone'? Ṱalusani phindulo yaṱu.
7. Wanulusani nga ha vhathu vha ṱoḽaho u vha vhaṱanu vha itaho zwa vhutsila vha re na bvumo shangoni?
8. Naa zwa vhutsila ndi zwa ndeme? Ṱalusani phindulo yaṱu.

Heyi bugu ya nganea yo sikwa na u nwalwa nga
Lutswana sa tshipiḡa tsha phurodzhekthe ya
matheriala dza u vhala ya Zenex Ulwazi Lwethu ya
2021.